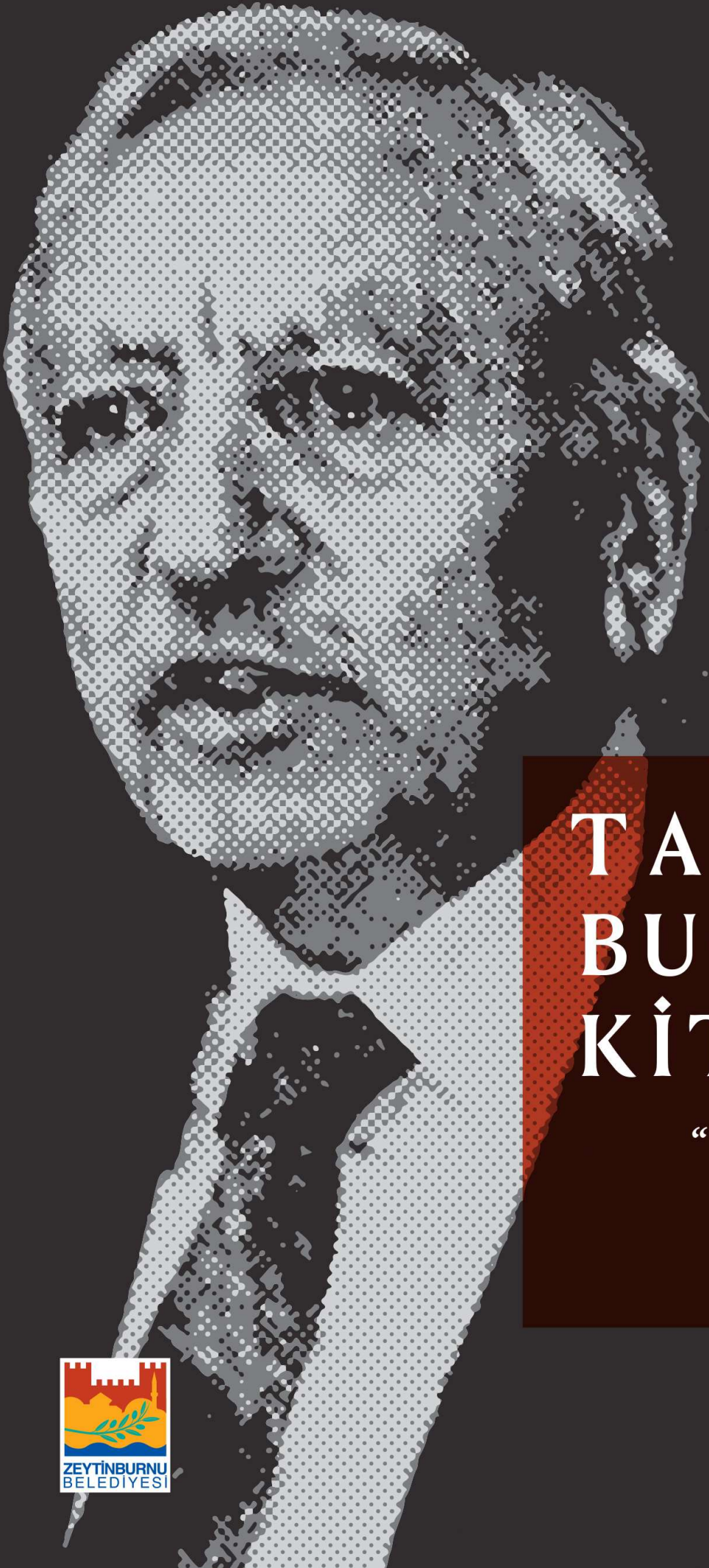

TARİK BUĞRA KİTABI

“Hatırlayıp
Yeniden
Bulmak”

Zeytinburnu Belediyesi Kùltür Yayınları
Kitap No: 64

Koordinasyon
Sertaç Güleç
Nurullah Yıldız

TARIK BUĞRA KİTABI
“Hatırlayıp Yeniden Bulmak”

Hazırlayan
Asım Öz

Düzelti
Gölümser Karabulut

ISBN 978-605-7664-55-6

T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı
Sertifika No: 20640

1. Baskı,
İstanbul, Ağustos 2020

Kitap Tasarım
Abdüselam Ferşatoğlu

Baskı, **Seçil Ofset**
100. Yıl Mahallesi Massit Matbaacılar Sitesi
4. Cadde No:77 Bağcılar, İSTANBUL
Sertifika No: 44903

TARIK BUĞRA KİTABI

“Hatırlayıp Yeniden Bulmak”

Hazırlayan

Asım Öz

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ 9

BU KİTAP HAKKINDA 11

BİRİNCİ BÖLÜM

HAYAT, EDEBİYAT VE TARİH

BEŞİR AYVAZOĞLU

Tarık Buğra İçin Bir Biyografi Denemesi 19

HATİCE BİLEN BUĞRA

Yazar ve Eş Olarak Tarık Buğra 29

MEHMET TEKİN

Tarık Buğra'nın Sanat ve Edebiyat Anlayışı 41

KURTULUŞ KAYALI

Tarık Buğra'nın Metinlerinin Üç Temel Özelliği 75

ALİ BİRİNCİ

Tarih Usulü Bakımından *Küçük Ağa* 85

D. MEHMET DOĞAN

Tarık Buğra Yahut Milli Mücadele'nin Romanını Yazmak 93

İSMAİL COŞKUN

Tarık Buğra, *Küçük Ağa*, Milli Mücadele Edebiyatı 103

HAKKI ÖZDEMİR

Küçük Ağa ve *Firavun İmanı* Bağlamında Tarık Buğra'da Tarih Düşüncesi 109

CEM SÖKMEN

Küllük'ten Babalı'ye: Edebiyatçı ve Gazeteci Tarık Buğra 117

İKİNCİ BÖLÜM

ELEŞTİRİ, YAZARIN KADERİ VE KURMACA

NECMETTİN TURİNAY

Tarık Buğra'nın Cemâziyelevveline Doğru:

Bir Eleştirmenin Gözünden 1950'lerin Görünümü 129

NECATİ MERT

İki Büyük Yalnız: Sait Faik ve Tarık Buğra 145

JALE PARLA

Hümanist Bir Zaman Öykücüsü: Tarık Buğra 157

ÖZLEM FEDAİ

Tarık Buğra'nın Acemi Kalem Tecrübeleri: Üç Tefrika Romanı Üzerine 167

NECİP TOSUN

Tarık Buğra'da Sanat, Edebiyat ve İdeoloji 179

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ROMANIN İMKÂNLARI

EBRU BURCU YILMAZ

Tarık Buğra'nın Romanlarında Karakter İnşası ve Bireyleşme 191

ABDULLAH UÇMAN

"Serbest Fırka" Olayının Romanı: *Yağmur Beklerken* 207

FATMA BARBAROSOĞLU

Yağmur Beklerken'de Zamanın İzi 217

HÜSEYİN TUNCER

Cihan Devletini Kuran İrade, Şuur ve Karakter: Osmancık 225

ÖMER YALÇINOVA

Faşizme Karşı Aşk ve Dostluk ya da Bir Hazırlık Romanı Olarak *Siyah Kehribar* 251

ÇİMEN GÜNAY-ERKOL

Tarık Buğra'nın *Gençliğim Eyvah*'ında Erkekliğin Kaybı 267

YUNUS ŞAHBAZ

İdeal Aydın'ın Peşinde: Tarık Buğra Romanlarında Aydın Meselesi 285

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KARŞILAŞMALAR VE YORUMLAR

FERHAT AĞIRMAN & ERGÜN AVCI

“Yerlilik” Düşüncesi Temelinde Said Halim Paşa,
Kemal Tahir ve Tarık Buğra’nın Değerlendirilmesi 305

HÜSEYİN ÇİL

Muhafazakâr Bir Romancı Olarak Tarık Buğra 321

AHMET DURAN ARSLAN

Roman Anlayışları Açısından Kemal Tahir ve Tarık Buğra 343

KEMAL KAHRAMAN

Tarih ve Roman Arasında Kemal Tahir ve Tarık Buğra Örneği 359

GÜNGÖR GÖÇER

İki Kuruluş Yorumu: *Devlet Ana* ve *Osmancık* Romanları Üzerine 377

SALİH ÜNÜVAR

Tarık Buğra’nın Romanlarında Anadolu ve Anadoluculuk Düşüncesi ile İlişkisi 397

BEŞİNCİ BÖLÜM

SİYASET, DİL VE MATBUAT

ERCAN YILDIRIM

Türk Sağının Naif Prototipi Tarık Buğra 413

YASİN BEYAZ

Türk Siyasi Tarihinin Dönemeçlerinde Mütereddid Bir Romancı: Tarık Buğra 431

ALİ SALİ

Mecburen Gazeteci: Tarık Buğra 449

MUHSİN METE

Dilimizin Yılmaz Savunucusu Tarık Buğra 479

MEHMET NARLI

Orhan Kemal ve Tarık Buğra Arasında “Romanda Şive” Tartışmaları 487

AHMET HINÇALAN

Soğuk Savaş Döneminde Muhafazakârlığın Çatallanan Yolları:
Cemil Meriç ve Tarık Buğra Üzerine 493

TUBA KAPLAN
Tarık Buğra'nın Söyleşileri 501

BARIŞ ÖZKUL
Küçük Ağa'da Alternatif Milli Mücadele Anlatısı: Farklar ve Benzerlikler 515

ALTINCI BÖLÜM DÖNÜŞÜM YILLARI, TİYATRO, SİNEMA VE TELEVİZYON

MEHMET FATİH USLU
1980 Sonrası Tarık Buğra: Siyaset, Devlet ve Edebiyat 521

GÜLŞEN ÖZER
Tarık Buğra ve İslami Dünya Görüşü 535

YAKUP ÖZTÜRK
Tarık Buğra'nın Tiyatroları Üzerine Bir Değerlendirme 549

FATİH KARA
Kurgudan Eleştiriye: Tarık Buğra'nın Tiyatroya Yaklaşımı 561

YUSUF ZİYA GÖKÇEK
Senarist Tarık Buğra 569

MÜCAHİT GÜNDOĞDU
Tarık Buğra'nın TRT ve Sinema Serüveni 581

SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA 599

DİZİN 609

TARIK BUĞRA'NIN ROMANLARINDA ANADOLU VE ANADOLUCULUK DÜŞÜNCESİ İLE İLİŞKİSİ

SALİH ÜNÜVAR

Tarık Buğra'nın *Küçük Ağa* ve *Firavun İmanı* romanları üzerinden, yazarın Anadolu'ya bakışını ve Anadoluculuk düşüncesi ile ilişkisini ele almayı amaçlayan bu çalışmada, Buğra'nın ilgili romanlarından sonra Anadoluculuk akımından bahsedilecektir. Sonrasında ise Buğra'nın bu akımın temsilcisi olarak kabul edilen isimlerle ilişkileri, Buğra'nın romanlarında bu isimlere yer vermesi ve bu isimlerin Buğra'nın romanlarına yaklaşımları değinilecek diğer konuları oluşturmaktadır. Sonuç kısmında ise Buğra'nın Anadolucu isimlerle benzerlik gösterdiği ve farklılaştığı noktalara yer verilecektir.

Küçük Ağa ve Firavun İmanı

Küçük Ağa, Tarık Buğra'nın ilk romanı olmamakla beraber Millî Mücadele'yi ele almada özgün bir yerde durması, Millî Mücadele'ye Anadolu'dan, Akşehir'den bakan bir eser olmasıyla öne çıkar. O güne kadar 'Ankara merkezli' bir anlayışla Millî Mücadele'yi ele alan romanlara kıyasla, bu mücadeleyi Anadolu merkezli bir bakışla gözler önüne serer. *Küçük Ağa*'nın ilk yayımı 1963 yılındadır ve ardından da eserin devamı niteliğinde olan *Küçük Ağa Ankara'da* 1966 yılında yayımlanır. *Firavun İmanı*'nın yayımlanış tarihi ise 1978'dir. Buğra'nın başka roman ve eserler de kaleme aldığı on iki yıllık araya rağmen *Firavun İmanı* ile önceki iki eser arasında hem karakterler hem de olayların devamı bakımından bir süreklilik söz konusudur.

Buğra'nın eserle ilgili bir soruya verdiği cevaba bakılırsa, *Küçük Ağa*'nın onun hayatından önemli izler taşıdığı, hatta hayatının romanı olduğu görül-

mektedir.¹ Kâğıda dökülmesi iki buçuk ay kadar sürse de Buğra bu romanı 3,5 yaşından bu yana yazmaktadır.

İstanbul dışından, Millî Mücadele sürecinin ayrıntılarına odaklanılan eserde Buğra İstanbullu Hoca'nın nasıl Küçük Ağa'ya dönüştüğünü anlatır. Anadolu'nun bu şehrinde bugüne kadar padişahı, halifeyi baş tacı eden insanların, Kuvvacılar ile payitaht arasında kalmalarını, tereddüt ve çelişkilerini yansıtır. Yazar, düzenli orduya geçiş sürecinde eşkıyaların, çetecilerin ve özellikle ilk dönemlerde mücadeleye önemli katkıları dokunan Çerkez kardeşlerin, Reşid, Tefvik ve Ethem'in hikâyesine de yer verir.

Anadolu'yu ele alışıta Küçük Ağa'nın Anadolu'suna geçmeden önce, cumhuriyetin Anadolu'ya bakışıyla oldukça benzer özellikler gösteren Şevket Süreyya Aydemir'in Anadolu'su arasında bir karşılaştırma yapmak gerektiğini düşünüyorum. Aydemir kendi hayatını ve dönüşümlerini anlattığı *Sıyru Arayan Adam* adlı otobiyografik eserinde, Birinci Dünya Savaşı yıllarında, kendi bölümünde İstanbullu bir başçavuştan başka okuma yazma bilen kimse olmadığını ifade ettikten sonra, şunları aktarır:

Derse başlarken İstanbullu başçavuşa dersi sadece dinlemesini, sual cevaplara katılmamasını söyledim. Sonra da askerlere sordum:

– “Bizim dinimiz nedir? Biz hangi dindeniz?”

Hep birden :

“Elhamdülillâh Müslümanız” diye cevap vereceklerini sanıyordum. Fakat öyle olmadı. Cevaplar karıştı. Kimisi, “İmamı âzam dinindeniz” dedi. Kimisi “Hazreti Ali dinindeniz” dedi. Kimisi de hiç bir din tayin edemedi. Arada,

“İslâmız”, diyenler de çıktı ama;

– “Peygamberimiz kimdir?” deyince, onlar da pusulayı şaşırdılar. Akla gelmez peygamber isimleri ortaya atıldı; hatta birisi,

“Peygamberimiz Enver Paşadır!”

dedi. İçlerinden peygamber adını duymuş olan birkaçına da;

– “Peygamberimiz sağ mı, ölü mü?”

deyince, iş gene çatallaştı. Herkes aklına gelen cevabı veriyordu. Bir kısmı sağ, bir kısmı ölüdür tarafını tuttu. Fakat birisinin kuvvetle konuştuğunu; yahut bir tarafın daha ağır bastığını görünce, diğer tarafın da kolayca o tarafa kaydığı görülüyordu. “Peygamberimiz sağdır” diyenlere: -

“O halde peygamberimiz hangi şehirde oturur”

1 Tarık Buğra, “Kurtuluş Savaşı: Niçin ve Nasıl”, *Türk Dili*, 1976, sayı: 298.

diye sordum. Cevaplar tekrar karıştı. O’nu İstanbul’da, Şam’da; yahut Mekke’de yaşatanlar oldu. Hiç bir yer tayin edemeyenler daha çoktu. “Peygamber ölmüştür” diyenlere de:

– “Peygamberimiz ne kadar zaman evvel öldü?” denildiği zaman, bu sefer onlar şaşırdılar, “Yüz sene önce, beş yüz sene önce, bin sene önce” diye gelişigüzel cevaplar verenler oluyordu; fakat çoğu, vakit tayin edemiyorlardı.

“Dinimizin adı” ve “peygamberimiz” bilinmeyince de “din ilkelerini, ibadetleri” doğru dürüst bilen hiç kimse çıkmadı. Ezan dinlemişlerdi; fakat ezan okumayı bilen yoktu. Namaz kılan, bir iki kişi çıktı; fakat onların da hiç biri, namaz surelerini yanlışsız okuyamadı. Daha garibi, “niçin namaz kıldıklarını” bir türlü anlatamadılar. Sonra

– “Köyünde cami olanlar ayağa kalsın”

dedim. Gerçi köylerinde cami olan birkaç kişi kalktılar; fakat onlar da “bayramlarda, cumalarda ‘âdet yerini bulsun diye’ camiye gitmişlerdi.” Köylerinde mektep olan bir tek kişi çıkmadı. Bazı camili köylerde, cami odasında küçük çocuklara imam tarafından Kur’an ezberlettirilmeye çalışıldığını görmüşlerdi. Ama usulü dairesinde ve ayrı bir köy mektebi gören kimse yoktu.

İlk ders beni şaşırtmıştı. Bu bölük, o zamanki milletin bir parçasıydı. Hepsî de Anadolu köylüleriydiler. Biz Anadolu köylüsünü dindar, mutaassıp bilirdik. Halbuki bu gördüklerim sadece cahildiler.

Fakat asıl şaşkınlığım ikinci derste oldu. Daha ilk sual-cevaplarda anlaşıldı ki, bu askerler yalnız hangi dinden olduklarını değil; hangi milletten olduklarını da bilmiyorlardı.

– “Biz hangi milletteniz?” deyince,

her kafadan bir ses çıktı.

– “Biz Türk değil miyiz?” deyince de hemen;

“Estağfurullah!..” diye karşılık verdiler. Türklüğü kabul etmiyorlardı. Halbuki biz Türk’tük. Bu ordu Türk ordusu idi. Türklük için savaşıyorduk. Asırlarca süren maceralardan sonra son sığınağımız ancak bu Türklük olabilirdi.²

O güne değin Anadolu insanını anlatışta ve Cumhuriyet’in Anadolu’ya ve özellikle köye/köylüye yaklaşmasında buna benzer söylemlere sıklıkla rastlanabilir. “Dinini, vatanını ve milletini” bilmeyen bu insanların yolsuz, öğretmensiz bırakılmasına; eşkıyaya, şeyhe, toprak ağasına, mütegalibeye teslim edilmesine, maddî ve manevî sefalet içinde yaşayan insanlara ve

2 Şevket Süreyya Aydemir, *Sıyü Arayan Adam*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2015, s.86-88.

onları kalkındırma, bilinçlendirme, aydınlatma çabalarına dönemi ele alan eserlerde yer verilir.

Tarık Buğra ise *Küçük Ağa*'da buna neredeyse zıt bir biçimde, eserinin ön-sözünde ifade ettiği üzere: “vatan sevgisini, devlet şuurunu dini ile iç içe duyan” insanları ve “vatan ve millet sembollerinin din sembolü ile birleştirdiği” ortamı anlatır.³

Aradan sadece birkaç yıl geçmiş olmasına rağmen toplumsal hayatta bu denli ciddi farklılaşmalar oluşması söz konusu değildir. Farklılık Anadolu'ya yaklaşımdan kaynaklanmaktadır. Okuryazarlık sorunu elbette vardır, teknik yetersizlikler elbette söz konusudur. Ancak bunların yokluğu, değerlerin, sembollerin yokluğu anlamına da gelmez. Dinin de dâhil olduğu bu değerlerin birleşerek oluşturduğu kültür göz ardı edilemez. Tarık Buğra'nın yapmaya çalıştığı da bu değerler çerçevesinden bu ortamı anlatmak şeklinde okunabilir.

Buğra; edilgen, şekillendirilmesi ve yön verilmesi gereken bir kitle olarak görülen Anadolu insanının, nüfusun çoğunluğunun yaşadığı yerleşim itibarıyla Anadolu köylüsünün, aslında kendisinin de değerleri, düşünceleri olduğu ve attığı adımlara, hareketlere bunların yön verdiği gerçeğini göz önüne serer. Buğra'nın ifadeleriyle “vatan sevgisi, devlet şuru ve din” kut-sallığının birbirinden ayrılmaz ve iç içeliğidir öne çıkan... Öyle ki Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra halkın yerel örgütlenmesinde, Kuvayımiliye'nin oluşumunda resmi görevleriyle doğrudan ilgili olmasa da Doktor Haydar, Reis Bey gibi okumuş-yazmış resmî görevliler kadar hatta daha fazla Ali Emmi, Küçük Hacı, Çolak Salih gibi sivil vatandaşların da işin içinde olmaları söz konusudur.

Öyle ki roman her ne kadar Mehmed Reşid'in dönüşümü üzerine kuruluy-sa da Buğra, Çolak Salih'i Küçük Ağa'dan daha çok sevdiğini söyler.⁴ Çünkü Buğra'ya göre Çolak, Osmanlı'nın simgesidir. Onun uyanışında da zaferin gerçek anlamı vardır. Bu yönüyle Salih'in bedeni Osmanlı'nın, ruh yapısı da “devletler” kuran milletin sembolüdür.

Birinci Dünya Savaşı sonrasında cepheden kolu kopmuş ve kulağı kesik olarak dönen Salih artık Çolak Salih olmuştur. Döndüğünde ona Gâvur Mahallesi'nden çocukluk arkadaşı 'Niko' sahip çıkar, zaten Salih yok iken de anasına öteberi taşımıştır Niko. Tüm bunlarla beraber 1919 Akşehir'inde uzun yıllardır birlikte yaşayan Müslüman halk ve Rumlar, Ermeniler arasında küçük küçük çatışmalar da başlamıştır. Öyle ki eskiden Rum şivesini

3 Tarık Buğra, *Küçük Ağa*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015, s.6.

4 Tarık Buğra, “Kurtuluş Savaşı: Niçin ve Nasıl”, *Türk Dili*, 1976, sayı: 298, s.115-6.

örtmeye çalışan Niko, şimdi inadına belli etmeye çalışmaktadır. Benzer bir durum Araplar için de geçerlidir. Araplar Osmanlı kuvvetten düşünce ve adaletten sapınca, onlar da din kardeşliğini unutup Araplıklarını hatırlamışlardır. Düzen bozulmuştur, çöküş yaşanmaktadır ve imparatorluk sınırlarda çözülmektedir.

Tüm bunlara rağmen Kirye Vasili gibi isimler Trabzon'a gidip Pontus Rum Devleti'ni kurmak için mücadele etmeye yapılan çağrıya karşı çıkmış, Manifaturacı Eftim gibiler var olmaya, Doktor Minas gibiler Ali Emmiye hekimlik etmeye devam etmiştir. Doktor Minas, Reis Bey'le dertleşirken savaşın sancılı günlerinde zafere inancını açık yüreklilikle ifade etmektedir. Buğra'nın gayrimüslim karakterleri ele alırken hepsini kötü tipler olarak çizmediği ve bu karakterlerin doğrudan dışlanmasının söz konusu olmadığı görülmektedir.

Bir yandan İstanbullu Hoca payitahtı desteklemeye devam etmekte, öte yandan Kuvayımilliye örgütlenmeye devam etmektedir. Kuvayımilliye örgütlenmesinde Doktor Haydar, Reis Bey, Ali Emmi bu işte başı çekmektedir. Erzurum ardından Sivas Kongresi ve Heyet-i Temsiliye, bayrağını ve hedefini arayan Türkiye'nin yol haritasını çizmektedir. Bu arada düzenli orduya geçiş başlamış ve yer yer de bu sürecin sancıları çekilmektedir.

Tarık Buğra, eser boyunca kararsızlık, gidip gelmeler ve doğum sancılarına yer verir. Çolak Salih'in kendini bulması, İstanbullu Hoca'nın Küçük Ağa olması, Kuvayımilliye'den düzenli ordu doğması ve bunların sancıları... Ama Buğra'nın kafasında, Küçük Ağa'ya da sürekli sordurduğu bir soru vardır: Ya sonra?

Bir Mehmed Reşit ölse işi biterdi ama yaşarsa, inandıklarıyla değerleriyle ayakta kalabilecek miydi? Mezarın kıyısında boğuşan millet yenilirse eyvalah, peki zafer -elbette öyle olacaktı ki- kazanılırsa ne olacaktı? Asıl başlangıç o zaman olacaktı, yeni bir savaş: midecilerle ve budalalarla vatanseverlerin savaşı...

İşte bu savaş köylerde, şehirlerde en çok yeni başkent olacak Ankara'da özellikle de milletin meclisinde olacaktır. Tarık Buğra yukarıda bahsettiğimiz yazının devamında *Firavun İmanı* adlı eseri yazma sebebini de vurguncuların çelişki ve tereddütleri üzerinden açıklar.⁵ "Vurguncular için iki büyük fırsat vardır: Bir, bir Devlet batarken, bir de bir Devlet kurulurken." Kurtuluş Savaşı, bu iki büyük fırsatın aynı ülkede aynı dönemde yaşandığı bir zaman dilimine tekabül eder. İstanbul batar görünürken, Ankara yük-

5 Tarık Buğra, "Kurtuluş Savaşı: Niçin ve Nasıl", *Türk Dili*, 1976, sayı: 298, s.116.

selmektedir. Ancak yine de kesin olmayan bu yeni durum karşısında ikili oynayanlar, tereddüde düşenler, çelişkili davrananlar vardır.

Küçük Ağa'nın Ankara'da iken temas kurduğu isimler arasında Mehmet Akif, Hasan Basri, Hüseyin Avni Ulaş öne çıkmaktadır. İlk romanın sonlarında yer verdiği bu isimlere Ali Şükrü, Kara Vasıf, Süleyman Necati, Sait ve Raif Hocalar da eklenince birinci meclisin sonraları "İkinci Grup" adı verilen topluluğu karşımıza çıkmaktadır.

Buğra'nın, *Firavun İmanı* adlı eserinde üzerinde önemle durduğu isimlerin başında Hüseyin Avni Ulaş gelmektedir. Hüseyin Avni Ulaş, Anadoluculuk düşüncesinin özellikle ilk dönemleri için önemli bir isimdir. *Anadolu Mecmuası*'nın yazar kadrosunu oluşturan o dönemin genç kalemlerinin bir araya gelmesinde ve *Anadolu Mecmuası*'nın neşredilmesinde büyük emekleri bulunmaktadır. Aynı zamanda Erzurum Kongresi'nin toplanma sürecinin ve Kurtuluş Savaşı'nın önemli isimlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk mecliste milletvekilliği yapan ve "milletin ta kendisi" vasfına mümeyyiz bu mecliste ikinci grubun önde gelen isimlerindendir Hüseyin Avni Bey. Buğra'nın ifadeleriyle "... politikanın ürpertecek kadar iğrenç yanlarını da, yapıcı, yarar sağlayıcı kuvvetlerini de görebilmiş"⁶ su katılmamış bir Dadaş.

Buğra *Firavun İmanı* romanında, Sakarya Savaşı ve sonrası sürecinde yaşananları Mehmet Akif, Hasan Basri, Hüseyin Avni, Ali Yusuf ve Hüseyin Sadi gibi isimler üzerinden ele alır. Küçük Ağa'ya ve Çolak Salih'e de selam çakmayı ihmal etmez. Bir tarafta milletin mukaddesatı ve mukadderatı için karşılıksız mücadele edenler diğer tarafta ise köşeyi dönmek için taraflar arasında mekik dokuyan, ikili oynamaktan ve gerekirse düşmanla olmaktan çekinmeyen, hep kendine yontan tipler. Zaferi ganimet, bozgunu yağma olarak gören tipler. Hüseyin Avni, Akif'le beraber roman boyunca dürüstlük abidesi karakterler olarak karşımıza çıkar.

Hüseyin Avni de Küçük Ağa gibi asıl savaşın zaferden sonra başlayacağını farkındadır. Hüseyin Avni Bey ve Akif'in de içinde yer aldığı iki elin parmaklarını geçmeyecek bir arkadaş grubu zaferi müteakip bir zümre diktatörlüğü hazırlanmakta olduğu kanaatini taşımaktadırlar.

Buğra Ankara'nın başkent olmasına ilişkin değerlendirmelerde, bu kasaba bozuntusu şehrin hükümet merkezi olmasını delilik olarak niteleyenlere karşı değerlendirmesiyle Anadolucuların da paylaştığı bir görüşü öne çıkarır:

Fakat aynı kararlar heyecanlananlar da vardı ve bunlar sadece, tarihin asla

6 Tarık Buğra, *Firavun İmanı*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014, s. 9.

unutamayacağı o büyük mücadele boyunca nabızları humma grafikleri çizerek Ankara’da ve Ankara için atanlardan ibaret değildi. İmparatorluğun ağır yükünü yüzyıllarca omuzlarında taşıyan, onu kalbinden, ciğerlerinden verdiği parçalarla, damarlarından devamlı olarak aktardığı kanlarıyla besleyen, geliştiren, koruyan, ama ihtişam ve kudretinden zırnık pay almayan büyüklerin büyüğü, aslan yataklarının en verimli Anadolu, Ankara’nın hükümet merkezi oluşunda varlığının kabulünü, değerlendirilmesini görüyor, sevinçten ötekiler kadar sarsılıyordu.⁷

Zafer sonrasında Ankara’yı doldurmaya başlayanlar, bu kararın da alınacağını sezince, haber alınca Ankara’da bırak bağı bahçeyi, bataklıkları dahi parsellemişlerdir. Ankara’ya ve Kurtuluş Savaşı’na inanmayan bu vurguncu tipler, sulara gömülmek üzereyken kurtulmuşlardır adeta. Firavun’dan daha şanslı olan bu kişiler, Gazi Paşa’nın çevresini sarmaya devam etmektedirler. Avni Beyler’in ise Paşa’ya güveni sürmektedir. Ancak işler İzmir Suikasti girişimi sonrası, muhalefeti tasfiyeye dönüşür ve Hüseyin Avni Bey de bu tasfiyeden nasibini alır. Oysaki suikast için kendisine de başvuranlara cevabı, Avni Bey’in günlüğüne yazdığı hâliyle “Ben filhakika Gazi Paşa’ya muhalifim ve hükümetin yanlış yolda olduğuna inanıyorum. Lakin mesele bir suikasta gelince ben yokum çünkü Gazi Paşa’yı beğeniyorum, seviyorum, onun büyük bir vatanperver olduğuna eminim. Hata etrafındadır, gün gelecek bunu Paşa da anlayacak ve menfaatperestlerle acizleri kendiliğinden tasfiyeye gidecektir. Dirayetinden eminim. Vazifemiz onu ikaz etmekten ibarettir kanaatindeyim. Ve ilave ettim. Paşa’yı öldürmek bir yana, Paşa benim sırtıma semer vurup binse ve taşımamı istese söylediği yere kadar taşıyırım.”⁸ şeklindedir. Mahkemede ele geçirilen günlüğüne yazdıklarını tekrar etmeye zorlanan Hüseyin Avni Bey, bunları tekrarlamaz. Serbest, parasız ve âdeta yalnız kalır sonrasında ve İstanbul’un yolunu tutar. Sonuçta Ali Yusuf gibiler de Hüseyin Avniler de vardır geçmişte ve var olmaya da devam edeceklerdir.

Anadoluculuk⁹

Anadolu coğrafyasına farklı yaklaşımları içine alan bu görüş, ilk olarak Birinci Dünya Savaşı yıllarında gündeme gelmiştir. Bu akımın öne çıkan ilk temsilcileri olarak Hilmi Ziya Ülken, Mükrimin Halil Yinanç ve Mehmet Halit Bayrı gibi isimler sayılabilir. 1925 sonrası bir suskunluğa bürünen bu yönelim, 30’ların sonunda tekrar gündeme gelmiştir. Remzi Oğuz Arık ve Nurettin Topçu gibi isimler bu dönemlerde aktif olarak yazmaya başlamış-

7 Tarık Buğra, *Firavun İmanı*, s.203-4.

8 Tarık Buğra, *Firavun İmanı*, s.203.

9 Anadoluculuk bölümü yüksek lisans tezimin konuyla ilgili gözden geçirilmiş ve yeniden düzenlenmiş hâlidir.

lardır. Anadolu imgesinin gelişim seyrini Deren¹⁰ üç ana dalga ve bir savunma şeklinde, 1919-1925 arası *Anadolu Mecmuası* çevresi, 1930 ve 40'ların milliyetçi-muhafazakâr Anadoluçuluğu, 1955-1960 Mavi Anadoluçular ve Turgut Özal'ın 1988-1991 döneminde Fransızca ve İngilizce basılan bir kitabı üzerinden ele alır. Köksal Alver'e göre ise Anadoluçuluğun Kemalist, uygarlıkçı, milliyetçi ve İslamcı Anadoluçuluk gibi farklı versiyonları söz konusudur.¹¹ Anadoluçuluk adı verilen akım, birbirinden oldukça farklı eğilimleri olan çeşitli bakış açılarını anlamlandırmada kullanılan genel bir adlandırmadır. Cumhuriyetin yeni bir tarih, millet ve kimlik tercihinin sonucudur.

Aşağıda bahsedeceğimiz Hilmi Ziya Ülken'in çabaları, 1921'de çıkmaya başlayan *Dergâh* dergisi ve 1924'te çıkmaya başlayan *Anadolu Mecmuası* çevresini ilk dönem-kuşak Anadoluçular olarak ele alabiliriz. İlk dergide yazan Mükrimin Halil Yinanç ve Hilmi Ziya Ülken gibi isimler, 1924'te *Anadolu Mecmuası*'nda da yazmayı sürdürmüşlerdir. İkinci kuşak Anadoluçular birinci dönem isimlerden etkilenmiştir. Arık ve Topçu'nun her ikisinin de *Anadolu Mecmuası* ve çevresiyle tanışıklığının, en azından fikrî yakınlık ve entelektüel takibin söz konusu olduğunu kolayca söylemek mümkündür.

Anadoluçuluk, ağırlıklı olarak, Ziya Gökalp'in fikirlerinin eleştirisi ve Gökalp'inkinden farklı yeni bir sentez oluşturma çabası ekseninde ortaya çıkmıştır. Gökalp'in Turan anlayışı sınırlarının belirsizliği sebebiyle eleştirilmiştir ve onun yerine somut bir 'vatan' anlayışı geliştirilmeye çalışılmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrasında, kabul edilen 'Misak-ı Milli' ile millî sınırlar belirlenmiş ve Kurtuluş Savaşı, sınırları belirli bir "vatan" için yapılmıştır.¹²

Literatürde karşımıza Anadoluçuluk, Anadolu milliyetçiliği gibi isimlendirmelerle çıkan bu akım Hilmi Ziya Ülken'de 'memleketçilik' adını alır. Fakat Ülken ikiye ayrıldığını söylediği bu akımı nitelerken kültürcü ve ideolojik Anadoluçuluk tabirlerini kullanır. Ülken'e göre memleketçilik, İkinci Meşrutiyet'in imparatorluğu kurtarmaya çalışan üç yaygın ideolojisi olan Osmanlıcılık, İslamcılık ve Turancılığa bir tepki olarak mütarekede doğmuş bir harekettir.¹³ Bu hareketin ilk tohumları da Türk Ocağı içerisinde Büyük

10 S. Deren, "Türk Siyasal Düşüncesinde Anadolu İmgesi", *Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce: Milliyetçilik*, Der. Tanıl Bora ve Murat Gültekinil, c. 4, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s.533.

11 Köksal Alver, *Sosyolojik Açısından Anadoluçuluk*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996.

12 M. Atabay, *II. Dünya Savaşı Sırasında Türkiye'de Milliyetçilik Akımları*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2005, s.147-48.

13 Hilmi Ziya Ülken, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2017, s. 712-3.

Türkçülüğe karşı Küçük Türkçülük veya Türkiyecilik şeklinde 1917’de atılmış bulunmaktadır.

Anadolucu görüşler, 1334 (1918) tarihli Türk Ocağı Genel Kongresinde açıkça ifade edilse de İzmir Şube Başkanı Necip Türkçü, Turancılığa karşı görüşlerini 1915’ten beri konferanslarında dile getirmektedir. Necip Türkçü, vatan kavramını ülke/toprak gerçeğinden hareketle ele almakta, Turan idealinin duygusal ve düşünsel açıdan “millî ve hakiki” bir vatan olarak kabul edilemeyeceğini vurgulamaktadır.¹⁴

Hilmi Ziya Ülken’e göre Meşrutiyet döneminin fikir akımlarına karşı tepkiler savaş yıllarında da görülmektedir.¹⁵ Memleketçiliğin izleri de savaş yıllarında henüz aydın şekle ulaşmasa da Nüzhet Sabit’in çıkardığı *Vazife* dergisinde görülebilir.

1919’da Mülkiye sıralarında Anadolu’yu Türk kültürünün gerçek kaynağı gibi gören yeni bir akım doğmuştur. Ülken, Henri Lichtenberger’in *Richard Wagner, Poete et Penseur* adlı eserinden yola çıkarak bu akımın öncülüğünü yapmış, el yazması olarak Reşit Kayı ile birlikte *Anadolu* dergisini 12 sayı olarak 1918-1919 yıllarında çıkarmıştır. Ayrıca, Ülken, Anadolu halk masalları ve destanları üzerine çalışmalara başlamış, 1919’da *Anadolu’nun Bugünkü Vazifeleri* adlı bir kitap kaleme almış ve Haluk Nihat Pepeyi’yi Tahir’le Zühre, Şah İsmail’le Gülizar ve Süleyman Şah adlı halk masallarını yazmaya yönlendirmiştir.

Ülken’e göre yine bu harekete önyak olan Mükrimin Halil olmuştur. Mükrimin Halil Bey’in daha önce İslam tarihine yönelmiş olan araştırmaları bu dönemde Anadolu tarihine çevrilmiştir. Onun taşkın mizacı bu hareketi bir kültür hareketi olmaktan çıkarmış, yarı siyasi bir hüviyet kazanan bu hareket yüksekokullar arasında yeni bir ideolojiye dönüşmüştür. Ülken’in burada üzerinde durduğu bir nokta ise Anadoluculuğun farklı yollara ayrıldığıdır.

Fakat milliyet anlayışında iki görüş daha başlangıçta birbirinden ayrılmaya başladı. Bunlardan biri Anadolu’yu doğacak kültürün kaynağı ve hedefi olarak gören kültürücü Anadoluculuktu. İkincisi ona siyasi ve fiili bir şekil vermek isteyen ideolojik Anadoluculuktu. Bu ikincisi Monroe’nin ‘Amerika Amerikalıdır’ düsturunu örnek alıyordu.¹⁶

1924’te ise Anadoluculuk düşüncesini daha sistemli bir şekilde ele alacak

14 Füsün Üstel, “Türk Milliyetçiliğinde Anadolu Metaforu”, *Tarih ve Toplum*, sayı: 109, 1993, s.51.

15 Hilmi Ziya Ülken, *Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi*, s. 716.

16 Hilmi Ziya Ülken, *Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi*, s. 712-3.

olan *Anadolu Mecmuası* yayımlanmaya başlamıştır. Birinci Meclis'te İkinci Grubun önemli isimlerinden Erzurum eski milletvekili Hüseyin Avni Bey ve bazı arkadaşlarınca 'Anadolu Komandit Neşriyat Şirketi' kurulmuştur. Bu şirket *Anadolu Mecmuası* adlı dergiyi yayımlamaya başlamıştır. Nisan 1924-Şubat 1925 arasında on iki sayı çıkan bu dergi, siyasi iktidarın resmî görüşlerine muhalif tonda yayınlar yapmıştır. Gökalp ve Hamdullah Suphi Tanrıöver'in düşüncelerine eleştirel yaklaşan derginin temel görüşü, "Orta Asya'dan gelen Türklerin, Anadolu'da yeni bir medeniyet ve millet oluşturduğu tezine dayanmaktadır."¹⁷ İlk kuşak Anadolu'cu olarak nitelendirilen bu dergi çevresinde yazan isimler arasında Mükrimin Halil Yinanç, Mehmet Halit Bayrı, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Hilmi Ziya Ülken, Reşat Şemsettin Sirer, Rıza Nur, Necmeddin Halil Onan, Mehmet Emin Erişirgil, Yahya Kemal Beyatlı, Ahmet Hamdi Tanpınar, Necip Fazıl Kısakürek, Faruk Nafiz Çamlıbel isimlerini görmek mümkündür.

Anadolu Mecmuası'nda, Selçuklular dönemi asrısaaadet olarak görülürken, Anadolu'nun gerçek sahipleri olarak görülen Türkmenleri ihmal eden ve dışlayan Osmanlı'ya eleştirel bir yaklaşım söz konusudur. Fatih dönemiyle beraber Türklerin devlet idaresinden uzaklaştırılması ve devşirmelerin önemli konumlara gelmesi eleştirilirken, İmparatorluğun anavatanı olmasına rağmen müstemleke olarak görülen Anadolu'da çıkan isyanlara hak verilir. Anadolu ihmal edilen, yokluklar diyarı olarak betimlenirken saflığın, iyiliğin, faziletin kaynağı olarak "mağdur ve masum Anadolu" söylemi etrafında mistik bir anlama bürünür.¹⁸

Anadolu Mecmuası'nda savunulan tarih anlayışı, Anadolu tarihinin başlangıcını 1071 Malazgirt Zaferi olarak kabul etmektedir. Bu zafer Anadolu coğrafyasını kesin olarak bir Türk yurduna dönüştürmenin ve milletin bu yeni topraklarla bütünleşmesinin simgesi hâline gelmiştir.¹⁹ Böyle bir tarih anlayışı Anadolu topraklarında milattan önce hüküm sürmüş Sümer ve Hititlerle bir ilgi kurmaya yönelik resmî tarih anlayışla uyuşmamaktadır. Öte yandan, bu anlayış, Anadolu merkezli bir millet anlayışını, halkının kültürel değerlerini de incelemektedir. Bu açıdan da radikal biçimde Batılılaşmayı öngören resmi söylemle bir uyumsuzluk söz konusudur.²⁰

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasını müteakiben iktidar 'kimlik' temel-

17 Mehmet Fatih Birgül, *İrade Hareket İsyân Nurettin Topçu'nun Entelektüel Biyografisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2013, s. 73.

18 M. Çınar, *Anadoluculuk ve Tek Parti CHP'de Sağ Kanat*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013, s.120.

19 M. Çınar, *Anadoluculuk ve Tek Parti CHP'de Sağ Kanat*, s. 80.

20 Mehmet Fatih Birgül, *İrade Hareket İsyân Nurettin Topçu'nun Entelektüel Biyografisi*, s.73.

li, yeni kültürel arayışlara yönelmişti. İnkılapların radikalizmi ve Takrir-i Sükûn Kanunu'nun etkisiyle muhalefet imkânlarının kısıtlı olduğu bu dönemde *Anadolu Mecmuası* da yayın hayatını sürdüremedi. Bu fikir çevresinin mensupları veya bu fikirden etkilenenler 1930'larda ve sonrasında *Dönüm*, *Millet*, *Hareket*, *Dikmen*, *Çığır*, *Bizim Türkiye* gibi dergileri doğrudan çıkardılar veya buralarda yazılar kaleme aldılar.

Genel olarak değerlendirildiğinde Anadoluculuk resmî Kemalist milliyetçilik anlayışıyla Türkçülük arasında özgün bir yer edinmektedir. Tanıl Bora'ya göre Anadoluculuk, Kemalist milliyetçiliğe muhafazakâr ve "ruhçu" yönelimiyle mesafelenirken Türkçülükten de Anadolu'dan başka yere bakmamasıyla ayrılmıştır. Anadolucular, "İslamcılıkla milliyetçilik arasında sağlam bir hat çekmişlerdir."²¹

Anadoluculuk ve Kemalist milliyetçilik arasında karşılaştırmaya yönelik Süleyman Seyfi Ögün'ün tespitleri önem arz etmektedir. Ögün, Anadolucular ve Kemalizm arasındaki tek ortak yanı "milliyetçiliği coğrafi bir gerçekliğe oturtmak" olarak ele alır. İkisi arasındaki tartışmayı, dar anlamda milliyetçilik tartışmasına indirgemenin yanlış olduğunu belirterek resmî milliyetçilik ile Anadolucu muhalefeti modernizm-gelenekçilik karşılaştırması üzerinden tanımlar. Kemalizm kırsal değerleri savunmaya yönelik söylemler geliştirse de özünde kentsel bir ideolojidir ve köyü biçimlendirilmesi gereken bir öge olarak görür. Anadolucuların ise köye, geleneklerin korunması ve muhafazası şeklinde bir yaklaşımı söz konusudur.²²

Tarık Buğra ve Anadoluculuk

Buğra'nın Anadoluculukla veya o çevreyle ilişkisine, bu isimlerle tanışıklığına dair ilk emarelerin Küllük ve çevresine dayandığı söylenebilir. Küllük'te Yahya Kemal, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ali Nihat Tarlan, Nurullah Ataç ve özellikle Mükrimin Halil Yinanç gibi isimleri tanıma fırsatı bulmuştur. Küllük'ün geceli-gündüzlü müdavimlerinden olan Buğra, Anadoluculuk'un tarih alanındaki temel görüşlerini ortaya koyan Yinanç'ın sohbetlerine iştirak etmektedir.

Anadoluculuğun önemli isimlerinden Nurettin Topçu, *Küçük Ağa*'nın yayımlanışından kısa bir süre sonra 1964 yılında *Tohum* dergisinde eserle ilgili bir değerlendirme yazısı kaleme almıştır. Ayrıca, 1940'lardan itibaren

21 Tanıl Bora, *Cereyanlar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017, s. 371-2.

22 Süleyman Seyfi Ögün, *Türkiye'de Cemaatçi Milliyetçilik ve Nurettin Topçu*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1992, s. 44-5.

Buğra'nın hikâyeleri, eserlerine yönelik değerlendirmeler ve ilanlar da Topçu'nun ismiyle özdeşleşen *Hareket* dergisinde yer almaktadır.²³ (Öz, 2018).

Anadolu'nun Kurtuluş Savaşı'nı ruh cephesinde verme uğraşında olan Topçu, yazısında, İstiklal Harbi'nin üzerinden kırk yıl geçmesine rağmen bu zaferin destanının hakkıyla yazılamamasından duyduğu üzüntüyü dile getirir. Buğra'nın tabiat tasvirlerinin hakkını teslim eden Topçu'ya göre *Küçük Ağa*, bu yönüyle yıllardır ihmale uğrayan Anadolu ve Anadolu davasına hizmette önemli bir adımdır. Topçu'ya (1964:19) göre:

Tarık Buğra, *Küçük Ağa* romanında İstiklal Mücadelesinin iç yüzüne ait tetkiklerini yaptıktan sonra, bu mücadelenin yapıldığı devrin hayatını, Anadolu'nun çocuğu olarak yaşamış gibi eserine aksettirmiş bulunuyor. Romanda yalnız tipler değil, sahne bütün çıplaklığı ile Anadolu'nundur; devir ise İstiklal Savaşı'nın hazırlanma devridir.

Topçu, karakterlere yönelik analizlerinde de İstanbullu Hoca'dan Küçük Ağa'yı doğurtan hadiseleri ve o safhayı eksik bulur. Öte yandan, Çolak Salih'i, Anadolu'nun sert rüzgârlarıyla örselenmiş bayrağı kabul eder. Seksen yaşında bile usanmak nedir bilmeyen Ali Emmi ise Topçu nazarında “ülkenin 40 yıllık çilesini çekmiş, İslami varlığında karakter yapısı hâlinde gerçekleştirmiştir.”²⁴

Burada tekrar *Küçük Ağa* eserine dönecek olursak Ankara'da kurulacak Millet Meclisi hazırlıklarında, Kuvayımiliye propagandacıları Akşehir'den Ali Emmi'nin seçilmesini istemektedirler. Ali Emmi kendisine teklif edilen mebusluk konusunda bazı çekinceler taşımaktadır. Çünkü onlar görünüşe bakılırsa eyvallah deyip susacak, sürekli bir şimdilik kaydıyla, söz dinleyen isimler aramaktadırlar. Ancak Meclis, millet iradesi temelinde ve muhalefete de imkân tanıyan nitelikte meydana çıkmıştır. Tarihsel olarak, İkinci Grup bunun göstergesidir. Buğra da Küçük Ağanın temas ettiği isimleri ve Birinci Meclis'in Mehmet Akif, Hasan Basri, Hüseyin Avni gibi isimlerine eserlerinde yer vermiştir. Topçu da benzer bir noktaya dikkat çekmektedir.

Topçu, *Remzi Oğuz'u Anarken* başlıklı yazısının girişinde “On beş sene evvel aramızdan ayrılan Remzi Oğuz Arık, Erzurumlu Hüseyin Avni Ulaş'tan sonra, Anadolu davasının kahraman önderi olmuştu.”²⁵ demektedir. *Millet Mistikleri* adlı kitapta toplanan yazılarında da Hüseyin Avni Ulaş'a ve onun Anadolu davasında oynadığı role verdiği önem öne çıkmaktadır.

23 Asım Öz, “Nurettin Topçu'nun *Küçük Ağa'sı*” <https://www.birikimdergisi.com/gun-cel-yazilar/9081/nurettin-topcu-nun-kucuk-aga-si> (Erişim Tarihi: 19.1.2020)

24 Nurettin Topçu, “*Küçük Ağa*”, *Tohum*, cilt 1, sayı: 8, 1964, s. 21.

25 Nurettin Topçu, *Millet Mistikleri*, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2009, s. 96.

Tarık Buğra, resmî tarihin dışında Kurtuluş Savaşı ve sonrasını ele aldığı bu romanlarda, çocukluğunun Akşehir’ini, babasının defterinde denk geldiği Anadolu insanlarından yola çıkarak anlatır. Bunları yaparken de Nutuk, hatıratlar, meclis tutanakları gibi kaynaklardan da ziyadesiyle faydalanır. Tıp, hukuk ve edebiyat fakültelerinde çeşitli yıllarda öğrenci olup herhangi birinden mezun olmayan Tarık Buğra uzun yıllar gündüzlü-geceli müdavimi olduğu Küllük akademiasını bitirmiş; Peyami Safa, Kemal Tahir gibi hayatını kalemle kazanma yolunu tercih etmiştir.

Buğra romanlarda politik kaygılar güdülmesini doğru bulmayan, kendisini sağda veya solda tanımlamayan ve bu tür tanımlamalara itiraz eden, bu yönüyle de yalnızlığı göze almış bir romancıdır. İnsanı tanımaya, olaylardan ziyade insanın insanla, insanın toplumla ilişkilerine odaklanır. İdeolojik kamplaşmalar dolayısıyla edebiyatta sanattan ziyade ideolojiyi ölçüt alanlar onu sağa yerleştirmekten kaçınmazlar. Ancak bu durum, Beşir Ayvazoğlu’nun vurguladığı gibi onun sola ve 1950’lerden itibaren edebi alanda bir hegemonya üretmeye çalışan toplumsal gerçekçiliğe mesafesi sebebiyledir.²⁶ Fethi Naci onu *Firavun İmanı* ve özellikle de *Gençliğim Eyvah* adlı eserleri üzerinden kıyasıya eleştirecektir. Bu her şeyden önce Fethi Naci’nin politik tercihleriyle bağlantılı bir durumdur. Buğra da kendisini “Beni bir kalıba koymasınlar. Bana sağcı, solcu demesinler. Ben Türkiye’yi ve Türk insanını seven bir adamım.”²⁷ şeklinde tanımlamaktadır.

Buğra bir röportajında yazarlarla ilgili değerlendirmelerde bulunurken: “Halid Ziya’yı fazla Avrupalı buldum. Ben kasabada (Akşehir) yerli bir ailenin elinde büyüdüm. Benim kültürüm tamamen İslami ve Türk kültürü idi. Bu bana çok yabancı geldi, özenti geldi.”²⁸ tespitini yapmaktadır. Gökalp’in hars-medeniyet ayrımına paralel bir şekilde, kültürü hayat tarzı, bir toplumun kurduğu değerler, töre, gelenek-görenek olarak tanımlayan Buğra, Batı’yı Batı yapan şeyin teknik olduğunu, Batı’nın kültürü ve tekniği arasında ayrım yapılması gerektiğini ve kültür konusunda şuurlu olunmasının gerekliliğini vurgular.²⁹

Sonuç olarak, Tarık Buğra’nın Nurettin Topçu, Remzi Oğuz Arık gibi Anadolu isisimlerin aksine, Anadolu’ya bir dava şuuruyla bakmadığı söylenebilir. Hüseyin Avni Ulaş tercihinin de doğrudan Anadoluculuk ile ya da bu yönde bir saikle bağlantılı olması düşük bir ihtimal görünmektedir. Ayrıca,

26 Beşir Ayvazoğlu, *Büyük Ağa Tarık Buğra*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2011.

27 Tarık Buğra, *Edebiyatın Yolları Taştan Tarık Buğra ile Söyleşiler*, haz. Mehmet Tekin, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2018, s. 226.

28 Tarık Buğra, *Edebiyatın Yolları Taştan Tarık Buğra ile Söyleşiler*, s. 217.

29 Tarık Buğra, *Edebiyatın Yolları Taştan Tarık Buğra ile Söyleşiler*, s. 228-29.

Anadolucular Anadolu'dan bahsederken köyden, kırdan konuşurken Buğra kasabadan konuşur. Ancak *Küçük Ağ'a* da Anadolu ve Anadolu insanını toplumsal şartları içerisinde tüm gerilimleriyle başarılı bir şekilde yansıtmayı, Cumhuriyetin biçimlendirilmesi gereken bir öge olarak yaklaştığı halkın değerlerine olan vurgusuyla, temelde coğrafyaya dayalı kültürel bir söylem olarak nitelendirilebilecek Anadoluculukla ortaklaşır. Anadolu'ya yaklaşımda gelenekle, kültürle, kültürün kaynağı olarak gördüğü din ve milliyetçiliğe bakış şekliyle de Anadolucu isimlerle ortak noktaları paylaşır görünmektedir.